

مروری نظام‌مند بر ساختار راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی در آموزش و پرورش

فرانسه

روح‌اله رحیمی
دکترای مشاوره

مقدمه

شکل علمی و تخصصی خدمات راهنمایی و مشاوره از سال ۱۹۸۷ با اقدامات بنیادین فرانک پارسونز در بوستون آمریکا آغاز شد اما مسیر این رشته علمی جدید از سایر کشورها نیز عبور کرده است. یکی از کشورهای پیش‌گام در این زمینه فرانسه است که از سال ۱۹۱۳ مقدمات مطالعه در مسائل راهنمایی حرفه‌ای در آن آغاز شد. همچنین، پژوهش‌های روان‌شناختی بینه و پیرون، مقدمات علمی لازم را برای صدور دستور رسمی درباره راهنمای حرفه‌ای در سال ۱۹۲۲ فراهم آورد. در سال ۱۹۲۸ نیز مؤسسه ملی راهنمایی حرفه‌ای در پاریس تأسیس شد. از آغاز سال ۱۹۴۵، مراکز راهنمایی حرفه‌ای در وزارت آموزش و پرورش فرانسه گسترش یافتند. از سال ۱۹۶۰ این مراکز به نام مراکز راهنمایی تحصیلی و حرفه‌ای نام‌گذاری گردیدند و خدمات آن‌ها تمام سطوح آموزشی در آموزش و پرورش فرانسه را فرا گرفت. به‌طور کلی و براساس اطلاعات موجود، این فکر که خدمات راهنمایی و مشاوره یکی از وظایف مدارس است، برای اولین بار در کشور فرانسه نضج گرفت. فرانسه^۱ بزرگ‌ترین کشور اروپای غربی با ۵۵۰ هزار کیلومتر مربع مساحت، ۶۷ میلیون نفر جمعیت و رشد سالانه جمعیتی ۰/۳۹ درصد است. نزدیک به ۱۳ میلیون دانش‌آموز در نظام آموزشی این کشور تحصیل می‌کنند. ساختار نظام خدمات راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی در آموزش و پرورش کشور فرانسه ویژگی‌های خاصی دارد که در این مقاله بررسی می‌شود.

برنامه راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش فرانسه

در آموزش و پرورش فرانسه، فرایند راهنمایی و مشاوره از جمله برنامه‌های اصلی نظام آموزش و پرورش محسوب می‌شود (مهاجرانی، ۱۳۸۶). پس از ورود دانش‌آموزان به دوره اول متوسطه، شورای راهنمایی مدرسه (متشکل از مدیر، مشاور، دبیران منتخب و متخصصان مدعو) ظرف مدت سه ماه نظر خود را درباره رشته تحصیلی یا شغلی مناسب برای دانش‌آموز به مدرسه و خانواده اعلام می‌کند. نظر شورای راهنمایی در طول دوره اول متوسطه یا پایان آن همیشه قابل تغییر است. خانواده در قبول یا رد توصیه شورای راهنمایی مختار است و در صورت رد آن، دانش‌آموز باید آزمون ورودی رشته تحصیلی دلخواه را بگذراند. شورای راهنمایی برای اظهار نظر ابتدا با شورای کلاس، متشکل از معلمان هر کلاس، مشورت می‌کند و سپس، توصیه‌های لازم را در مورد هر دانش‌آموز صادر می‌نماید. گاه بر حسب ضرورت، شورای راهنمایی ایالتی هم برای اصلاح نظر شورای راهنمایی مدرسه اقداماتی انجام می‌دهد (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

دو گروه از مشاوران در دوره‌های اول و دوم متوسطه مشغول به کارند. برای دوره اول متوسطه، مشاوران باید ویژگی‌های زیر را داشته باشند:

- داشتن حداقل مدرک تحصیلی کارشناسی در رشته مشاوره
- داشتن حداقل ۳۵ سال سن، گذراندن دوره تخصصی در انستیتوی آموزش مشاوران برحسب ضرورت

Francia

بر اساس اطلاعات موجود این فکر که خدمات راهنمایی و مشاوره یکی از وظایف مدارس است، برای اولین بار در کشور فرانسه نضج گرفت

● اخذ گواهی صلاحیت حرفه‌ای مشاوره.

در دوره دوم متوسطه نیز متقاضیان جایگاه مشاور مدرسه، علاوه بر داشتن مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد مشاوره، باید صلاحیت‌های حرفه‌ای لازم را اخذ کرده باشند (صافی، ۱۳۹۴). یکی از ویژگی‌های مشاوران در مدارس فرانسه، کسب موفقیت در آزمون استعداد راهنمایی و مشاوره است که از طرف آموزش و پرورش به اجرا در می‌آید. به منظور به کارگیری نیروی انسانی شایسته، همواره سعی می‌شود از معلمان با سابقه برای تحصیل در رشته مشاوره و اشتغال در پست معلم- مشاور استفاده شود. در تشکیلات آموزش و پرورش فرانسه، در هر استان مرکز تحقیقات راهنمایی و مشاوره وجود دارد که مشاوران در آنجا می‌توانند جدیدترین اطلاعات حرفه‌ای خود را توسعه دهند. مشاوران همچنین از نشریات این مرکز و سایر رسانه‌های مرتبط آن استفاده می‌کنند (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

در محیط مدارس فرانسه، ارائه خدمات مشاوره آموزشی همچنین از طریق دفتر ملی اطلاع‌رسانی مطالعات و مشاغل و مراکز اطلاعات خدمات مشاوره‌ای صورت می‌پذیرد. با وجود اینکه مراکز اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره در محیط مدارس و مراکز علمی کشور فعالیت می‌کنند، مراکز فوق ملزم به ارائه خدمات به تمامی گروه‌های سنی می‌باشند (صافی، ۱۳۹۴). مشاوران متخصص برای ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانش‌آموزان، والدین و معلمان در راستای برطرف‌سازی مشکلات آموزشی و

غیرآموزشی پیش روی دانش‌آموزان، در تمام مدارس، به‌ویژه مدارس متوسطه و فنی مستقرند. از سال ۱۹۸۲ نیز مراکز دائمی مشاوره و اطلاع‌رسانی ویژه جوانان رده‌های سنی ۱۶ تا ۲۵ سال و آژانس‌های محلی به آن دسته از جوانان رده‌های سنی ۱۶ تا ۲۵ سال که مدرسه را ترک کرده و فاقد شغل‌اند، خدمات خاصی ارائه می‌نمایند. گفتنی است که مراکز فوق همچنین به برطرف نمودن مشکلات بی‌شمار موجود در ساختار آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، اشتغال و بهداشت جوانان می‌پردازند (مهاجرانی، ۱۳۸۶).

مهم‌ترین خدمات راهنمایی و مشاوره تحصیلی در مدارس فرانسه (به نقل از مهاجرانی، ۱۳۸۶) عبارت‌اند از:

- بررسی منظم عملکرد دانش‌آموزان در بدو ورود به دوره متوسطه

- تطبیق برنامه‌های درسی دانش‌آموزان با میزان توانایی آنان
- تشکیل شورای راهنمایی و مشاوره (معلمان، مدیران و رابطان مشاوره)
- پیشنهاد شورای راهنمایی و مشاوره به دانش‌آموز در انتخاب رشته تحصیلی بر حسب توانایی، عملکرد تحصیلی، استعداد و استفاده از نظر معلمان.

nçaise

نهادهای و مؤسسات مرتبط با نظام راهنمایی و مشاوره

مراکز اطلاع‌رسانی و مشاوره تحصیلی

مطابق قانون مصوب ژوئیه ۱۹۷۱ و متمم اصلاحیه آن مصوب فوریه ۱۹۸۰، به منظور اطلاع‌رسانی و مشاوره دانش‌آموزان دوره متوسطه، خدمات اطلاع‌رسانی تخصصی ویژه‌ای در سطح ملی، آکادمی و محلی به دانش‌آموزان ارائه می‌گردد. به منظور عرضه خدمات مذکور، ساختار لازم با عنوان مراکز اطلاعاتی و مشاوره‌ای شکل گرفته و بالغ بر ۵۱۹ مرکز اطلاع‌رسانی و مشاوره تحصیلی ایجاد گردیده است. به‌طور کلی می‌توان گفت که به ازای ۱۵۰۰ دانش‌آموز، یک مشاور تحصیلی دانش‌آموزان و والدین آنان را پذیرش و به آن‌ها خدمت‌رسانی می‌کند. (مگواپر و کیلن، ۲۰۰۳). از جمله مهم‌ترین خدمات مراکز فوق (به نقل از مهاجرانی، ۱۳۸۶) می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. مشاوره و هدایت تحصیلی دانش‌آموزان به‌سوی آموزش و کارآموزی مناسب؛
 ۲. خدمات مشاوره‌گزینش شغلی با توجه به توانایی‌ها و علایق دانش‌آموزان و مطابق با پیشرفت اقتصادی کشور.
- گفتنی است که خدمات مذکور، از طریق گردآوری و توزیع اطلاعات توسط دفتر ملی اطلاعات آموزشی و شغلی در سطح منطقه‌ای و مراکز اطلاع‌رسانی و مشاوره‌ای نواحی تقویت و تکمیل می‌گردد. دفاتر مذکور، در هر آکادمی شعبه‌هایی دارد که عهده‌دار وظایف پیش‌گفته‌اند. همان‌گونه که در سطور بالا نیز اشاره شد، در سطح ناحیه‌ای، مشاهده پیوسته وضعیت عملکرد دانش‌آموزان و هدایت آنان به سوی آموزش‌های حرفه‌ای، فناورانه یا عمومی بر عهده مراکز اطلاع‌رسانی و مشاوره است. علاوه بر این، مراکز گفته شده عهده‌دار مسئولیت هدایت نوجوانان شاغل یا جویای

نظام مشاوره شغلی

نظام آموزشی فرانسه از پانزده سال پیش تاکنون تحت تأثیر نظام مشاوره شغلی، تغییر و تحولات گسترده‌ای را به خود دیده است. این تغییرات شامل شکل‌گیری دیپلم فنی-حرفه‌ای، ارزیابی‌های گسترده در سطح کشوری، تغییر و تحولات فراوان مدارس فنی، توسعه فناوری‌های آموزشی و نوآوری‌های جدید است (مگواپر و کیلن، ۲۰۰۳).

مهم‌ترین تغییر به‌وجود آمده، در نظام آموزشی فرانسه در پانزده سال پیش تاکنون شکل‌گیری دیپلم فنی-حرفه‌ای در سال ۱۹۸۵ است. در این دیپلم دو مهارت مهم گنجانده شده است که از بیست‌سال پیش تاکنون شرکت‌ها و مؤسسات تقاضای آن را کرده بودند: بالا رفتن سطح نیروی تکنسین و کارمند برای مهیا کردن آن‌ها در برابر درخواست‌های جدید بازار کار، و پس از آن لزوم نزدیکی نهادهای اداری و صنایع با مدرسه (الماسی، ۱۳۸۹).

در نظام آموزش و پرورش فرانسه، با توجه به تأکید بر مشاوره آموزشی و شغلی برای آن دسته از دانش‌آموزانی که از امکان ادامه تحصیل در شاخه اصلی تحصیلات عمومی محروم‌اند، آموزش‌های حرفه‌ای با طیف گسترده‌ای از مهارت‌های آموزشی و شغلی فراهم آمده است. عملکرد چنین سیاستی بدین شکل است که بین رده‌های سنی ۱۶-۲۵ سال، قرارداد اشتغال به کار با یک کارفرما منعقد می‌گردد. طبق این قرارداد، حقوق و وظایف کارآموز مشخص می‌شود و کارفرما به‌صورت مجوز کارآموز در کلاس درس طی ساعات آموزشی ملزم می‌گردد طول دوره کارآموزی ۲ سال کاری است که می‌توان آن را به ۱ تا ۳ سال تغییر داد (عصاره، ۱۳۹۴).

با افزایش مدت زمان کارورزی، دو نوع گواهی‌نامه مهارت حرفه‌ای و دیپلم تحصیلات حرفه‌ای به فارغ‌التحصیلان اعطا می‌شود (عصاره، ۱۳۸۹).

Frai

یکی از ویژگی‌های مشاوران در مدارس فرانسه، کسب موفقیت در آزمون استعداد راهنمایی و مشاوره است که از طرف آموزش و پرورش به اجرا در می‌آید. به‌منظور به کارگماری نیروی انسانی شایسته، همواره سعی می‌شود از معلمان با سابقه برای تحصیل در رشته مشاوره و اشتغال در پست معلم- مشاور استفاده شود

۱. دادن اطلاعات به دانش‌آموزان، والدین و معلمان در زمینه‌های مختلف؛

۲. راهنمایی دانش‌آموزان در مسیر تحصیلی و شغلی؛

۳. انطباق دانش‌آموزان با شرایط تحصیلی و شغلی (مهاجرانی، ۱۳۸۶).

در میان این وظایف سه‌گانه، «دادن اطلاعات» به‌ویژه در زمینه شغلی، نقش مؤثری دارد. در واقع، این مراکز در کشور فرانسه نقش چند بعدی دارند؛ برای مثال، شیوه‌هایی را به کار می‌گیرند تا کودکان و نوجوانان به شناخت مناسب‌تری از خود، دیگران و محیط دست یابند، در مورد خیل عظیم رشته‌های تحصیلی، شغلی، دانشگاه‌ها و مشاغل، راهنمایی می‌شوند و بالاخره از آنچه در دنیای کار با آن برخورد خواهند کرد، مطلع می‌گردند. در این مراکز علاوه بر راهنمایی تحصیلی و شغلی، فیلم‌هایی در ارتباط با مشاغل متعدد برای دانش‌آموزان به‌صورت گروهی نمایش داده می‌شود و پس از نمایش هر فیلم، جلسه‌ای با حضور مشاوران تحصیلی و شغلی و صاحبان مشاغل مذکور به‌منظور بحث و گفت‌وگو در مورد آن شغل برگزار می‌شود. با توجه به اهمیت مشاهده مستقیم در

کار و مایل به کسب مهارت جدید یا بهبود مهارت ارتقا شغلی خود می‌باشند. همچنین، تشکیل همایش برای افراد علاقه‌مند به منظور آگاه‌سازی جوامع محلی از امکانات کارآموزی و شغلی از جمله دیگر وظایف مراکز فوق محسوب می‌گردد. مشاوران تحصیلی که رابط این مراکز و مدارس اند و در شورای کلاسی نیز حضور دارند، با مشاهده نظم و اطلاع پیوسته از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، راهنمایی‌های لازم و به‌موقع را به آنان ارائه می‌دهند. گفتنی است که بهره‌مندی از این چنین مشاوره‌هایی برای کلیه دانش‌آموزان، اعم از دانش‌آموزان فارغ‌التحصیل دوره متوسطه و دانش‌آموزان فعال در بازار کار یا کارآموزی حرفه‌ای و فناورانه، الزامی است (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

مراکز راهنمایی تحصیلی و حرفه‌ای

در مناطق و بخش‌های مختلف کشور فرانسه، مراکز راهنمایی تحصیلی و حرفه‌ای فعال اند و به مدارس مختلف آن مناطق، خدمات راهنمایی مشاوره تحصیلی و شغلی ارائه می‌کنند. به طور کلی، وظایف مشاوران در این مراکز را می‌توان در سه زمینه وسیع مشخص کرد:

مهم‌ترین تغییر به‌وجود آمده، در نظام آموزشی فرانسه در پانزده سال پیش تاکنون شکل‌گیری دیپلم فنی- حرفه‌ای در سال ۱۹۸۵ است. در این دیپلم دو مهارت مهم گنجانده شده است که از بیست‌سال پیش تاکنون شرکت‌ها و مؤسسات تقاضای آن را کرده بودند: بالا رفتن سطح نیروی تکنسین و کارمند برای مهیا کردن آن‌ها در برابر درخواست‌های جدید بازار کار، و پس از آن لزوم نزدیکی نهادهای اداری و صنایع با مدرسه

آشنایی با مشاغل، برنامه‌های بازدید به‌صورت گروهی و اردویی نیز در این مراکز برگزار می‌شود (صافی، ۱۳۹۴).

این مراکز همچنین برای تسهیل امور با برخی مؤسسات از جمله مؤسسات درمانی- اجتماعی، مؤسسات حمایتی و کمک به کودک، سازمان‌های حرفه‌ای و بنگاه‌های کاریابی وابسته به آژانس ملی کار ارتباط و همکاری نزدیک دارند.

علاوه بر این مراکز، در کتابخانه شهرداری هر شهر در کشور فرانسه، بخش راهنمایی شغلی وجود دارد که کلیه مدارک و مستندات اساسی مربوط به راهنمایی شغلی از قبیل مونوگرافی‌های مشاغل، اطلاعات آماری مربوط به مشاغل، کاتالوگ و بروشورهای شغلی و بالاخره تمام آنچه به دنیای کار مربوط می‌شود، در آنجا جمع‌آوری می‌گردد و به‌عنوان یک بانک اطلاعات شغلی در دسترس علاقه‌مندان قرار می‌گیرد (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

دفتر آمار دانشگاهی (B.U.S)

دفتر آمار دانشگاهی در فرانسه از سال ۱۹۳۶ میلادی برای به کارگیری فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها و پاسخ‌گویی به مشکلات بیکاری آن‌ها کار خود را آغاز کرده است. این دفتر همچنین خدماتی در زمینه ارائه اطلاعات تحصیلی و شغلی به دانش‌آموزان دوره متوسطه و کمک به مراجعان در انتخاب رشته تحصیلی و شغلی را برعهده دارد (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

ارائه خدمات راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی به دانش‌آموزان در این دفتر، به تصمیم‌گیری‌های عاقلانه تحصیلی و حرفه‌ای توسط آنان منجر می‌گردد (صافی، ۱۳۹۴).

بعضی از وظایف دفتر آمار دانشگاهی عبارت‌اند از:

- گردآوری آمار مربوط به فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در مشاغل مختلف؛

- ارائه اطلاعات به دانش‌آموزان و دانشجویان در زمینه انواع مشاغل، وضعیت اشتغال، بازار کار و ...؛

- جمع‌آوری اطلاعات تحصیلی و شغلی و انجام دادن پژوهش در زمینه‌های مرتبط؛

- استفاده از آزمون‌های مختلف برای سنجش علائق، استعدادها و ویژگی‌های شخصیتی دانش‌آموزان در زمینه‌های مختلف تحصیلی و شغلی (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

شرایط عمومی و تخصصی مشاوران در مراکز آموزشی فرانسه

مشاورانی که در مراکز آموزشی فرانسه به ویژه آموزش‌وپرورش مشغول به کار می‌شوند باید حداقل مدرک لیسانس داشته باشند و یک سال کارورزی را بگذرانند. برای تربیت مشاور راهنمایی در مدارس مراحل زیر انجام می‌گیرد:

الف- داوطلبان در آغاز به‌عنوان دانشجو- مشاور از طریق کنکور در دو گروه انتخاب و استخدام موقت می‌شوند:

۱. گروهی که حداقل ۳۵ ساله باشند و گواهی پایان سیکل اول آموزش عالی (معادل فوق‌دیپلم) را داشته باشند؛

۲. گروهی که حداقل ۴۵ ساله باشند و مدرک کارشناسی مرتبط با رشته راهنمایی و مشاوره و سوابق کار در مراکز آموزشی و سازمان‌های مرتبط را داشته باشند.

ب- این افراد پس از استخدام موقت، دوره دو ساله آموزش تخصصی را در انستیتوی آموزش مشاوران می‌گذرانند.

ج- در پایان این دوره دو ساله، آزمون دیگری برای دریافت گواهی تخصصی مجوز مشاوره در مراکز آموزشی به عمل می‌آید.

د- افرادی که موفق به اخذ مجوز شوند وارد دوره یک ساله کارآموزی می‌شوند و در صورت کسب امتیازات لازم در ارزیابی‌های انجام شده، برای استخدام رسمی پیشنهاد می‌شوند (حسینی بیرجندی، ۱۳۹۱).

پی‌نوشت

۱. این بخش برگرفته از دائرةالمعارف اینترنتی ویکی‌پدیا (Wikipedia) انگلیسی است.

منابع

۱. الماسی، علی محمد (۱۳۸۹). آموزش‌وپرورش تطبیقی. تهران: انتشارات رشد.
۲. حسینی بیرجندی، مهدی. (۱۳۹۱). راهنمایی و مشاوره تحصیلی. تهران: انتشارات رشد.
۳. صافی، احمد. (۱۳۹۴). مبانی راهنمایی و مشاوره و خدمات آن در آموزش‌وپرورش ایران، ژاپن، مالزی و فرانسه و ترکیه «با تأکید بر مشاوره تحصیلی». تهران: انتشارات رشد.
۴. عصاره، علیرضا. (۱۳۸۹). مطالعات تطبیقی آموزش‌وپرورش دوره اول متوسطه در کشورهای منتخب (آلمان، انگلستان، فرانسه، ژاپن، کره جنوبی، مالزی، مصر و ایران). تهران: یادواره کتاب.
۵. عصاره، علیرضا. (۱۳۹۴). نظام آموزش‌وپرورش و برنامه درسی در فرانسه. دانشنامه ایرانی برنامه درسی. محور ۱۹: نظام‌ها، ۷-۱.
۶. مهاجرانی، عزت. (۱۳۸۶). نگاهی به هدایت تحصیلی در ایران و کشورهای جهان؛ مشاوران و صلاحیت‌های حرفه‌ای، مجله رشد مشاوره مدرسه، ۲(۳)، ۴۵-۴۱.
7. Maguire, M & Killeen, J. (2003), "Outcomes from career information and guidance services", Career Guidance Policy Review and the European Commission, Paris, www.oecd.org/edu/careerguidance.
8. Ministere Education Nationale. (2016). L'enseignement scolaire en France. Republique Française. www.Education.gouv.fr/cid/73666/charte-de-la-laicite-a-l-ecole.htm.